170

G

12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

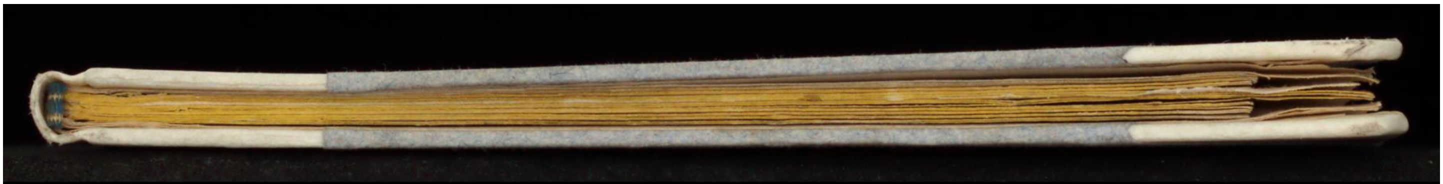

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

CICERO, M. T. De amicitia. In pressura plattee episcopi (Daventriae, Rich. Paffraet vers 1481.) Goth. 20 ff. à 32 longues lignes, avec sign. a 2—c 3, sans chiffres ni réclames. In-4. Br.

Proctor 8953. Campbell no. 435 dit de l'exemplaire de Mr. Vergauwen: Seul exemplaire connu.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

~~KK.V.32~~

170.
g 12.

GW 6998
CA 435

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

M. T. Ciceronis de amicicia

1910/9
a/2286

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

M. T. C. De amicicia.

Quintꝰ Mutiꝰ Augur Sceuola multa narrare de Caio Lelio socero suo memorit
et iucũde solebat. nec dubitare illum in
omni sermone appellare sapiẽtem. Ego
autẽ a patre ita erã deductus ad sceuolam sumpta
virili toga. vt quoad possem ⁊ liceret a senis late
re nunq̃ discederem. Itaq; multa ab eo prudẽter
disputata. multa etiã breuiter ⁊ cõmode dicta me
morie mãdabam. fieriq; studebã in dies eius prudẽ
tia doctior. Quo mortuo. me ad pontificẽ Sceuolã
cõtuli. quem vnũ nostre ciuitatis ⁊ ingenio ⁊ iu
sticia p̄stantissimũ audeo dicere. Sed de hoc alias.
nũc redeo ad augurem. Cum sepe multa narraret
tum memini domi in hemicyclo sedentẽ vt solebat
qum ⁊ ego essem vna ⁊ pauci admodũ familiares.
in eũ sermonẽ illũ incidere. qui tũ fere oĩbꝰ erat in
ore. Meministi enĩ ꝓfecto attice ⁊ eo magis q̄ P.
Sulpicio vtebare multũ. cũ is tribunꝰ plebis capi
tali odio a Quinto pompeio q̃ tũ erat cõsul disside
ret. qui cũ cõiunctissime ⁊ amãtissime vixerat. q̃n
ta esset hoim vel admiratio vel q̄rela. Itaq; tũ Sce
uola cũ in eã ipsã mentionẽ incidissz. exposuit nobꝭ
sermonẽ Lelij de amicicia. habitũ ab illo secũ. ⁊ cũ
alio genero. C. Fannio Marci filio paucis diebus
post mortẽ Africani. Cuiꝰ disputationis sentẽtias
memorie mandaui. quas in hoc libro exposui meo
arbitratu. Quasi enĩ ipsos induxi loquẽtes. ne in
quã ⁊ inq̄t sepius interponeret. Atq; ideo feci vt
tanq̃ a presentibꝰ corã haberi sermo videret. Cum
enim mecum sepe ageres vt de amicicia scriberem

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

aliquid. digna mihi res cum omniū cognitiōe tum
noſtra familiaritate viſa eſt. Itaqȝ feci nō inuit9.
vt prodeſſem multis tuo rogatu. Sed vt in Catone
maiore feci qui eſt ſcript9 ad te de ſenectute. Cato
nem induxi ſenem diſputātem. quia nulla videba
tur aptior perſona que de illa etate loqueret̄ quam
eius. qui ꝛ diutiſſime ſenex fuiſſet. ꝛ in ipſa ſene
ctute p̄ceteris floruiſſꝫ. Sic cum accepiſſem9 a patri
bus maxime memorabilē. C. Lelij ꝛ. P. Sapiōis
familiaritatē. C. Lelij perſona viſa eſt idonea fuiſ
ſe. que de amicicia ea ipſa diſſerēt. que diſputata
ab eo meminiſſet magiſter me9 Sceuola. Genus
autem hoc ſermonū poſitum in hominū veterū auc
toritate. ꝛ viroꝝ illuſtrium. pl9 neſcio quo pacto
videtur habere grauitatis. Itaqȝ ipſe mea legēs
ſic afficior interdum. vt Catonem nō me loqui exi
ſtimem. Sed vt tum ad ſenem. ſenex de ſenectute.
Sic in hoc libro ad amicum amiciſſimus de amicicia
ſcripſi. Tum eſt Cato locut9 quo erat nemo fere ſe
nior temporib9 illis nemo prudētior. nūc Lelius ꝛ
ſapiens ſic enim eſt habitus ꝛ amicicie gloria excel
lens. de amicicia loquitur. Tum velim a me animū
parumper auertas Lelium loqui ipſum putes. C.
Fannius. ꝛ Que. Mutius ad ſocerum veniūt poſt
mortem Africani ab is ſermo ōritur. Reſpondet
Lelius cuius tota diſputatio eſt de amicicia. quam
legens tute ipſum cognoſces

FANNIVS.

Sunt iſta vera Leli. nec enim melior vir fuit Afri
cano quiſquā. nec clarior. Sed exiſtimare debes
omī oculos in te eſſe coniectos. vnum te ſapientē
ꝛ appellant ꝛ exiſtimāt Attribuebat̄ hoc mō. M.

Catoni · Scimꝰ · L · Acciliũ apud patres noſtros ap
pellatũ eſſe ſapiētem · Sed vterqꝫ alio quodā mō ·
Acciliꝰ quia prudēs eſſe in iure ciuili putabatᷣ · Ca
to ꝙ multaꝝ reꝝ vſum habēt · multaqꝫ eius ⁊ in
ſenatu ⁊ in foro · vel ꝓuiſa prudēter · vel acta cōſtā
ter · vel reſponſa acute ferebantᷣ · Proptēa q̄ſi cog
nomē iam habebat in ſenectute ſapiētis
Te autem alio quodā modo · nō ſolũ natura ⁊ mo
ribꝰ veꝝ eciā ſtudio ⁊ doctrina eſſe ſapiētem · Nec
ſicut vulgꝰ · ſed vt eruditi ſolēt appellare ſapientē
qualē in grecia reliqua neminē · Nā qui ſeptem ap
pellantᷣ · eos qui ſubtiliꝰ querũt in numero ſapiētũ
nō habēt Athenis vnũ accepimꝰ · ⁊ eũ quidē eciam
apollinis oraculo ſapiētiſſimũ iudicatũ · hāc eſſe ī te
ſapiētiam exiſtimāt · vt oīa tua in te poſita eſſe du
cas · humanoſqꝫ caſus v̓tute inferiores putes · Ita
qꝫ ex me querũt, credo ex hoc itē Sceuola · quonā
pacto feras mortē Africani · eoqꝫ magis · ꝙ in his
proximis nonis · cum in hortos · D · Bruti auguris
cōmētādi cauſa · vt aſſolet · veniſſemꝰ · tu nō affui
ſti qui diligētiſſime ſemper illum diem ⁊ illud mu
nus ſolitus eſſes obire · ~~SCEVOLA~~
Querũt quidē · C · Leli multi vt eſt dictũ a fannio ·
ſed ego id reſpōdeo · quod animaduerti te dolorē
quē acceperis · tum ſũmi viri · tum amiciſſimi mor
te ferre moderate · nec potuiſſe non cōmoueri · nec
fuiſſe id humanitatis tue · Quod autem iiſdem no
nis in collegio noſtro affuiſſes · valetudinem cau
ſam reſpondeo nō meſticiam fuiſſe · Lelius · Recte
tu quidem Sceuola ⁊ vere · Nec enim ab iſto officio
quod ſemper vſurpaui cum valerem · abduci incō
modo meo debui · Nec vllo caſu arbitror hoc cōſtāti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

homini poſſe cõtingere. vt vlla intermiſſio fiat offi
cij. Tu autem Fãni qui mihi tantũ tribui dicis. q̃n
tum ego nec agnoſco nec poſtulo facis amice. Sed
vt mihi videris non recte iudicas de Catone. Aut
eñ nemo. quod quidẽ magis credo. aut ſi quiſq̃m
eſt. ille ſapiẽs fuit. Quomodo eñ vt alia omittã.
mortem filij tulit? Memineram Paulum. Videram
Caium. Sed hi nec cõparantur Catoni maximo ⁊
ſpectato viro. Quã ob rem caue Catoni ãteponas
ne iſtũ quidem ipſũ. quem Apollo vt ais ſapiẽtiſſi
mũ iudicauit. Huiꝰ eñ facta illiꝰ dicta laudãtur.
De me autẽ vt iam cũ vtroq; loquar ſic habetote
Ego ſi Scipionis deſiderio me moueri negem q̃d id
recte faciã viderint ſapiẽtes. ſed certe mẽtiar. Mo
ueor enim tali amico orbatꝰ. qualis vt arbitror ne
mo vnq̃ erit. ⁊ vt cõfirmare poſſum. nemo certe
fuit. Sed nõ egeo medicina. me ipſe cõſolor. ⁊ ma
xime illo ſolatio ꝙ eo errore careo. quo amicorum
diſceſſu pleriq; angi ſolẽt. Nihil mali accidiſſe Sci
pioni puto. mihi accidit ſi quid accidit. Suis autẽ
incõmodis grauit᷑ angi. nõ amicum. ſed ſeipm̃ amã
tis eſt. Cũ illo vero quis neget actũ eſſe p̃clare. niſi
eñ. quod ille minime putabat. imortalitatẽ optare
vellet. quid nõ eſt adeptꝰ quod homini fas eſſ; op
tare. Qui ſummã ſpem ciuiũ quã de eo iam puero
habuerãt. cõtinuo adoleſcẽs incredibili v̾tute ſu
perauit. qui cõſulatum petijt nunq̃. factꝰ eſt cõſul
bis. p̃mũ ante tempꝰ. iterꝫ ſibi ſuo tempore reipu
blice pene ſero. qui duabꝰ vrbibus euerſis inimiciſ
ſimis huic imperio nõ modo p̃ſentia. verũ etiam fu
tura bella deleuit. Quid dicã de moribꝰ facillimis?
de pietate in matrẽ? de liberalitate in ſorores? bo

mitate i ſuos ⁊ iuſticia in oēs ⁊ Nec nota ſūt vobis
q̄ autē ciuitati carus fuerit · merore funeris indica
tum ē. Quid igit̄ hunc paucoꝝ annoꝝ acceſſio iu
uare potuiſſz · Senect⁹ em̄ quāuis nō ſit grauis vt
memini Catonē vno āno anteq̄ mortu⁹ eſt mecū
et cū Scipione diſſerē · tamē aufert eam viriditatē
in q̄ua etiā nūc erat Scipio · Quam ob rē vita qui
dem talis fuit · vel fortuna · vel gloria · vt nihil poſſz
accedere · Moriēdi autē ſenſū celeritas abſtulit · q̄
de gn̄e mortis difficile dictu eſt · quid hoīes ſuſpicē
tur videtis · Hoc tamē vere licet dicere · P · Scipio
ni ex multis diebus quos in vita celeberrios letiſſi
moſq; viderit illum diem clariſſimū fuiſſe cum ſena
tu dimiſſo domū deduct⁹ ad veſperā eſt a patrib⁹
cōſcriptis populo romano ⁊ ſocijs latinis p̄die q̄m
excellit e vita · vt ex tam alto dignitatis gradu ad
ſuperos videat̄ potius q̄ ad inferos puemiſſe · Neq;
em̄ aſſentior is q̄ hec nuper diſſerē ceperūt cū corpo
rib⁹ ſimul aīos interire · atq; oīa morte deleri · pl⁹
apud me antiquoꝝ auctoritas valet · vel noſtroꝝ
maioꝝ qui mortuis tā religioſa iura tribuerūt · qđ
nō feciſſent ꝓfecto ſi nihil ad eos ptinē arbitrarent̄
vel · eoꝝ qui i hac terra fuerūt · magnāq; greciam q̄
nūc quidē deleta eſt · tū florebat inſtitutis ⁊ p̄cep
tis ſuis erudierūt · vel eius qui Apollinis oraculo ſa
piētiſſim⁹ eſt iudicat⁹ · qui nō tum hoc · tum illud ·
vt in pleriſq; · ſed idem dicebat ſemp animos homi
num eſſe diuinos · iſq; cum e corpore exceſſiſſēt · re
ditum ad celum patere · optimoq; ⁊ iuſtiſſimo cui
q; expeditiſſimū · quod idem Scipioni videbatur
qui idem quaſi praeſagiret perpaucis ante mor
tem diebus · cum ⁊ Philus ⁊ Manilius adeſſent ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

et alij plures. tuqꝫ etiam Sceuola meū veniſſes.
diſſeruit triduū de republica. cui⁹ diſputatōis fuit
extremū fere de imortalitate animoꝝ. que ſe in qͤ
te per viſū ex Africano audiſſe dicebat. Jd ſi ita ē.
vt optimi cuiuſqꝫ animis in morte facillime euolet
tanq̄ȝ e cuſtodia vinculiſqꝫ corporis. cui cenſem⁹
curſum ad deos faciliorē fuiſſe q̄m Sapioni. Quocir
ca mēre hoc eius euētu vereor. ne inuidi magis q̄
amici ſit. Sin autē illa vereor. vt idē interit⁹ ſit ani
moꝝ et corporꝝ. nec vllus ſenſus maneat. vt nihil
boni ē in morte. ſic certe nihil mali. Senſu em̄ amiſ
ſo fit idē quaſi nat⁹ nō eſſȝ oino. Quē tamē eſſe na
tum et nos gaudem⁹. et hec ciuitas dum erit leta
bitur. Quā ob rē cum illo quidē vt ſupra dixi actū
optime eſt. meū autē incōmodius. quē fuit equi
us vt prius introieram in vitam ſic prius exire de
vita. Sed tamen recordatione noſtre amicicie ſic
fruor. vt beate vixiſſe videar. quia cū Sapione vi
xerim. quo cum mihi cōiuncta cura de republica fu
it. et depriuata fuit quo cum domus fuit. et mili
tia communis. et id in quo eſt omnis vis amicicie
volūtatum. ſtudiorum. ſentētiaꝝ. ſūma cōſenſio.
Itaqꝫ nō tam iſta me ſapiē quā mō Fannius cōme
morauit fama delectat. falſa p̄ſertim q̄ qd amicicie
noſtre memoriā ſpero ſempiternā fore. Idqꝫ mihi
eo magis ē cordi q̄ ex oībus ſeculis vix tria aut q̄t
tuor noiant̄ paria amicoꝝ. quo in gn̄e ſpectare vi
deor Sapionis amiciciā. et Lelij notā poſteritati fore
FANNIVS. Iſtud quidē Lelij ita nccē eſt. Sȝ qm̄
amicicie mētionē feciſti. et ſum⁹ ociosi. p gratū mihi
feceris. Spero itē Sceuole ſi queādmodū ſoles de
ceteris reb⁹ cum ex te q̄runt̄. ſic de amicicia diſputa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

ris quid ſentias · qualem exiſtimes · q̄ p̄cepta des ·
SCEVOLA · Mihi vero erit gratū atq̄ id ipſū cū
tecū agere conarer Fannius anteuertit · Quā ob rē
vtriq̄ noſtrꝝ gratū ad modū feceris · LELIVS ·
Ego vero nō grauarer · ſi ipſe mihi cōfiderem Nam
et p̄clara viſa res ē · ⁊ ſumꝰ (vt dixit) Fānius ocioſi ·
Sed q̄s ego ſū · aut que in me ē facultas · doctorꝝ ē
iſta ɔſuetudo · eaq̄ grecorꝝ vt is p̄ponatꝰ de quo di
ſputēt quāuis ſubito · Magnū opꝰ eſt · egetq̄ exer
citatiōe nō p̄ua · Quā ob rem que diſputari de ami
cicia p̄nt ab eis cenſeo petatis qui iſta p̄fitent̄ Ego
vos hortari tantū poſſum · vt amiciciā oībꝰ rebꝰ hu
manis āteponatis · Nihil ē eīm tam nature aptū · tā
cōueniēs ad res vel ſecūdas · vel aduerſas · Sz hoc
primū ſentio · niſi in bonis amiciciā eſſe nō poſſe · Ne
q̄ id ad vnū reſeco · vt illi qui hec ſubtiliꝰ diſſerūt
fortaſſe vere · ſed ad cōmunē vtilitatē parꝝ · Negāt
eīm quenq̄ virꝝ bonū eſſe niſi ſapiētem · Sit ita ſane
Sed eā ſapiētiam interp̄tant̄ · quā adhuc mortalis
nemo ē cōſecutꝰ Nos autē ea q̄ ſunt in vſu · vitaq̄
cōmuni · nō ea que fingūtur aut optātur ſpectare
debemꝰ · Nunq̄ ego dicam · C · Fabricium Marcum
Curium · T · Coruncanium · quos ſapiētes noſtri ma
iores iudicabāt · ad iſtorū normam fuiſſe ſapiētes
Quare ſibi habeāt ſapiētie nomen · ⁊ inuidioſum
et obſcurum · cōcedātq̄ vt hi boni viri fuerint Ne
q̄ id quidem facient · Negabūt id niſi ſapienti poſſe
cōcedi · Agamus igitur pingui Minerua vt aiunt
qui ita ſe gerunt · ita viuūt · vt eorum probetur fi
des · Integritas ; equalitas · liberalitas · Nec ſit in
eis vlla cupiditas · vel libido · vel audacia · ſintq̄
magna cōſtantia vt hi fuerūt quos mō nominaui ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

hos viros bonos vt habiti ſũt. ſic etiam appellãdos
eſſe putem⁹ qui aſſequũtur quantũ homines pñt.
naturam optimã recte viuẽdi ducem. ſic em̄ bene
perſpice videor. ita natos eſſe nos. vt inter õnes
eſſz ſocietas quedã. Maior autem vt quiſquis ꝓxi
me accederet. Itaqꝫ ciues potiores ſũt ꝙ peregrini
et ꝓpinqui quã alieni. cum his em̄ amiciciã natura
ipſa pepit. Sed ea nõ ſatis habz firmitatis. Namqꝫ
hoc p̄ſtat amicicia ꝓpinquitati. ꝙ ex ꝓpiquitate be
neuolẽtia tolli poteſt. ex amicicia autem nõ poteſt.
Sublata em̄ beneuolẽtia amicicie nomẽ tollit᷑. pro
pinquitatis manet. Quãta autẽ vis amicicie ſit. ex
hoc intelligi maxime poteſt. ꝙ ex infinitate ſocieta
tis generis hũani quã cõciliauit ipſa natura. ita cõ
tracta res eſt. ⁊ adducta ĩ anguſtũ vt oĩs caritas.
aut inter duos. aut inter paucos iungeret᷑. Eſt au
tem amicicia nihil aliud niſi omniũ diuinaꝝ huma
naruũqꝫ rerum. cum beneuolẽtia ⁊ caritate ſumma
cõſentio. Qua quidẽ haud ſcio an excepta ſapiẽtia
quicquã meli⁹ homini ſit a dijs immortalib⁹ datũ.
Diuitias alij preponũt. Bonam alij valetudinem.
alij potẽtiam. alij honores Multi etiam voluptates
Beluarum hoc quidẽ extremũ eſt. Illa autem ſupe
riora ſũt caduca ⁊ incerta. poſita nõ tam ĩ noſtris
cõſilijs quã in fortune temeritate. Qui autem in v͛
tute ſummũ bonum ponũt. p̄clare illi quidem. Sed
hec ipſa virt⁹ amiciciam gignit ⁊ cõtinet. Nec ſine
virtute amicicia eſſe vllo pacto poteſt. Iam v͛tu tẽ
ex conſuetudine vite ſermoniſqꝫ noſtri interprete
mur. Nec metiamur eam vt quidam indocti verbo
rum magnificẽtia. viroſqꝫ bonos eos qui habẽtur
numerem⁹. Paulos. Catones. Caios. Scipiones

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

Philos · his cōmunis vita cōtenta eſt · Eos autem
omittamus · qui omnino nuſquā reperiuntur · Ta
les igitur īter viros amicicia tātas oportunitates
habet · quātas vix queo dicere · ꝑncipio que poteſt
eſſe vita vitalis vt ait · Ennius · que non in amici
mutua beneuolētia cōquieſcat · Quid dulcius quā
habere quo cum omnia audeas ſic loqui vt tecum ·
Quis eſſet tantꝰ fructus in proſperis rebus niſi ha
beres qui illis eque ac tu ipſe gauderet · Aduerſas
vero res ferre difficile eſſȝ ſine eo · qui illas grauiꝰ
eciam quā tu ferret · Deinde cetere res que expetū
tur oportune ſunt ſingule rebꝰ fere ſingulis · diui
tie · vt vtare · opes · vt colare · honores · vt laudere
Voluptates · vt gaudeas · Valetudo · vt dolore ca
reas · ⁊ muneribꝰ fungare corporis · Amicicia plu
rimas res cōtinet · quo quo te ṽteris preſto eſt · nul
lo loco excluditur · Nunquam intempeſtiua · Nun
quam moleſta eſt · Itaqȝ nō aqua; nō igni · non ae
re vt aiunt · pluribꝰ locis vtimur ꝗ̄ amicicia · Neqȝ
ego nūc de vulgari · aut de mediocri · que tamē ip
ſa delectat ⁊ prodeſt · ſed de vera ⁊ ꝑfecta loquoꝛ ·
qualis eorum · qui pauci nominātur fuit · Nam ⁊ ſe
cundas res ſplendidiores facit amicicia · ⁊ aduer
ſas partiens cōmunicās qȝ leuiores · Cumqȝ pluri
mas ⁊ maximas cōmoditates amicicia cōtineat ·
tum illa nimirum preſtat omnibꝰ ꝙ bona ſpe pre
lucet in poſterum · Nec debilitari animos aut cade
re patitur · Verum eciam iam amicum qui intue
tur · tāquam exemplar aliquod intuetur ſui · Quo
circa ⁊ abſentes adſunt · ⁊ egentes abūdant · et
imbecilli valent · et quod difficilius dictum eſt
mortui viuunt · Tantus eos honos memoria ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

et deſiderium perſequitur amicoꝝ · ex quo illoꝛum
mors beata videt̄ · quoꝝ vita laudabiƚ. Quod ſi ex
emeris ex reꝝ natura beneuolētie cōiunctionem ·
nec dom⁹ vlla · nec vrbs ſtare potẽit · nec ager qui
dem cult⁹ permanebit · Id ſi minus quidē intelligi
tur quāta vis amicicie cōcoꝛdieq̄ʒ ſit · ex diſſenſioni
bus atq̄ʒ diſcoꝛdijs percipi poteſt · Que eñ domus
tam ſtabilis · que tam firma eſt ciuitas · que non
odijs ⁊ diſſidijs fundit⁹ poſſit euerti · Ex quo quan
tū ſit boni in amicicia iudicari poteſt · Agrigentinū
quidē doctū quendā viꝝ carminib⁹ vaticinatū gre
cis ferūt · que in teꝝ natura totoq̄ʒ mūdo cōſtarēt
queq̄ʒ mouerent̄ ea cōtrahere amiciciam diſſipare
diſcoꝛdiā · atq̄ʒ hoc quidē oēs moꝛtales ⁊ itelligūt
et reprobāt · Itaq̄ʒ ſi qñ aliquod officiū exiſtit ami
ci in periculis · aut adeūdis · aut cōmunicādis · q̄s
eſt qui id nō efferat magnis laudib⁹ · Qui clamo
res tota cauea nuper in hoſpitis atq̄ʒ amici mei · M
paciuij fuerūt noua fabula cū ignoꝛāte rege vt̄ eo
rum eſſ; oꝛeſtes · pilades autē oꝛeſtem ſe eſſe dicēt
vt ꝓ illo necaret̄ · oꝛeſtes autē ita vt erat oꝛeſtem
ſe eſſe pſeueraret · ſtātes plaudebāt manib⁹ in re fi
cta · Quid arbitramur in vera fuiſſe facturos ? Fa
cile indicabat ipſa natura vim ſuā cū hoies q̄d face
re ipſi nō poſſent id recte fieri in altero iudicarēt ·
Hacten⁹ mihi videoꝛ de amicicia q̄d ſētirē potiſſime
dixiſſe · ſi q̄ p̄terea ſūt (credo autē eſſe multa) ab hiis
ſi videbit̄ q̄ iſta diſputāt q̄ritote ~~FANNIVS~~ Nos
autē a te poti⁹ q̄nq̄ȝ eciā ab iſtis ſepe q̄ſiui ⁊ audiui
nō iuuit⁹ equidē, Sʒ aliud quoddā expetim⁹ filū oꝛa
tionis tue · ~~SCEVOLA~~ · Tu magis id diceres Fan
ni · ſi nuper in hortis Scipionis cum eſt de tep. diſpu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

tatum affuiſſes · qualis tum patronus iuſticie fuit cōtra accuſatam oratione̅ Phili· FANNIVS· Faci le id quide̅ fuit iuſticiam iuſtiſſimo viro defendere. SCEVOLA· Quid amicicia̅ nōne facile ei erit· q̃ ob eam ſu̅ma fide· cōſtātia· iuſticiaqꝫ ſeruatam ma ximam ceperit gloriā· LELIVS· Vim hoc quidem eſt afferre· Quid em̄ refert· qua me ratione coga tis? Cogitis certe· ſtudijs em̄ generoꝝ p̄ſertim i re bona dum difficile eſt· tū ne equū quide̅ obſiſtere. Sepiſſime igit̄ mihi de amicicia cogitāti maxime il lud cōſiderādum videri ſolet· num ꝓpter imbecilli tatem atqꝫ inopiam deſideranda ſit amicicia· vt in dādis recipie̅diſqꝫ meritis quo quiſqꝫ minꝰ per ſe poſſꝫ · id acciperet ab alio viciſſimqꝫ redderet · an eſ ſet hoc quide̅ ꝓprium amicicie ſed antiquior ⁊ pul chrior · ⁊ magis a natura ipſa ꝑfecta alia cauſa eſ ſet· Amor em̄ eſt ex quo amicicia eſt nominata ṗn ceps eſt ad beneuole̅tiam cōiunge̅dam· Nam vtili tates quide̅ eciam abijs percipiunt̄ ſepe· qui ſimula tione amicicie colūtur ⁊ obſeruant̄ cauſa tp̄is · In amicicia aute̅ nihil fictum· nihil ſimulatum· ⁊ quic quid eſt· idem veꝝ ⁊ volūtarium eſt· Quapropter a natura mihi videt̄ potiꝰ q̄ꝫ ab imbecillitate orta amicicia· Et applicatiōe magis animi cū quodā ſen ſu amādi· quā cogitatiōe quātū illa res vtilitatis eſſꝫ habitur· a Quod quide̅ quale ſit eciā in beſtijs quibuſdam animaduerti poteſt que ex ſe natos ita amāt ad quoddā tempꝰ · ⁊ ab eis ita amātur· vt facile eoꝝ appareat ſenſus · quod in hoīe multo eſt euidentiꝰ · Primū ex ea charitate que eſt inter natos ⁊ pare̅tes · que dirimi niſi deteſtabili ſcele re nō poteſt· deinde cū ſimilis ſenſus extitit amoris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

ſi aliquē nacti ſumꝰ . cuius cū moribꝰ ⁊ natura con
gruamꝰ . quod in eo q̄ſi lumē aliquod ꝓbitatis ⁊
virtutis ꝑſpicere videamur . Nihil eſt eñ amabiliꝰ
virtute . nihil quod magis alliciat hoīes ad diligen
dum . quippe cum ꝓpter v̓tutē ⁊ ꝓbitatem eos eci
am quos nunq̄ꝫ vidimꝰ . quodāmodo diligamus .
Quis eſt eñ qui . C . fabricij . M . curij nō cum chari
tate aliq̄ ⁊ beneuolētia memoriā vſurpet quos nū
q̄ꝫ viderit? Quis autē eſt q̄ Tarquinū ſuperbū qui
P . caſſium . Sp . meliū non oderit . Cū duobꝰ duci
bus de iꝑio ē in italia decertatū Pyrrho ⁊ Hanni
bale . ab altero ꝓpter ꝓbitatē eiꝰ nō alienos aīos
habemꝰ . alteꝝ ꝓpter crudelitatē ſemꝑ hec ciuitas
oderit . Quod ſi tāta vis ꝓbitatis eſt vt eā vel in eis
quos nunq̄ꝫ vidimꝰ . vel qđ magis ē in hoſte eciam
diligamus . q̄d miꝝ eſt ſi animi hoīm moueant̄ . cū
eoꝝ quibꝰ cum vſu cōiuncti eſſe pñt v̓tutē ⁊ boni
tatē ꝑſpicere videant̄ . q̄ꝫq̄ꝫ cōfirmat̄ amor . ⁊ bene
ficio accepto ⁊ ſtudio ꝑſpecto . ⁊ ꝯſuetudīe cōiun
cta . Quibꝰ rebꝰ ad illū primū motū animi ⁊ amo
ris adhibitis mirabilis quedā exardeſcit bñuolētie
magnitudo . quā ſi qui putant ab imbecillitate ꝓficiſ
ci . vt ſit amicicia ea ꝑ quā aſſequat̄ qđ quiſq; deſi
deret . humilē ſane relinquūt ⁊ minime glorioſū vt
ita dicā ortum amicicie quā ex inopia atq; indigen
tia natā volūt . Quod ſi ita eſſꝫ . vt quiſq; valetudis
minimū eſſe in ſe arbitraret̄ . ita ad amiciciā eſſꝫ ap
tiſſimꝰ ; qđ lōge ſecus eſt . vt eñ plurimū ſibi quiſ
q; cōfidit . ⁊ vt quiſq; maxime v̓tute ⁊ ſapiētia ſic
munitꝰ eſt . vt nullo egeat . ſuaq; oīa in ſeipſo poſi
ta iudicet . ita in amicicijs expetēdis colēdiſq; maxi
me excellit . Quid eñ erat Africanꝰ indigēs mei .

Minime Hercule. At ne egõ quidem illiꝰ. ſed ego
admiratiõe quadã ꝟtutis eius. ille viciſſim opinio
ne fortaſſe nõnulla quam de meis moribꝰ habebat
me dilexit. auxit beneuolẽtiam cõſuetudo. ſed q̃n
quam vtilitates multe ⁊ magne cõſecute ſunt. nõ
ſunt tamẽ ab earum ſpe cauſe diligendi profecte.
Vt em̃ beneficii liberales qꝫ ſumꝰ. nõ vt exigamꝰ
gratiam. neqꝫ enim beneficiũ feneramur. ſed natu
ra ꝯpenſi ad liberalitatem ſumꝰ. ſic amiciciã. non
ſpe mercedis adducti. ſed ꝙ omnis eius fructꝰ in
ipſo amore ineſt expetẽdam putamꝰ. Ab hijs qui pe
cudum ritu ad voluptatẽ omnia referũt lõge diſſẽ
timꝰ. Nec mirum. Nihil em̃ altũ. nihil magnificum
ac diuinũ ſuſcipere poſſũt. qui omnes ſuas cogita
tiones abiecerũt in rem tã humilẽ tanqꝫ cõtemptã
Quã ob rem hos quidẽ ab hoc ſermõe remoueamꝰ
Ipſi autẽ intelligamꝰ a natura gigni ſenſũ diligẽ
di. ⁊ bñuolẽtie caritatẽ facta ſignificatiõe ꝓbita
tis. quã qui appetiuerũt applicant ſeſe. ⁊ ꝓpius ad
mouẽt. vt ⁊ vſu eius quẽ diligere ceperũt fruanẗ
et moribꝰ. Sintqꝫ pares in amore ⁊ equales. pro
penſioreſqꝫ ad bene merẽdum quã ad repoſcendũ
Atqꝫ hec inter eos ſit honeſta cõcertatio. Sic ⁊ vti
litates ex amicicia maxime capiẽtur. ⁊ erit eius or
tus a natura. q̃ꝫ ab imbecillitate grauior ⁊ verior
Nã ſi vtilitas amicicias cõglutinaret. eadẽ cõmuta
ta diſſoluẽt. Sed qꝛ natura mutari nõ p̃t. idcirco
vere amicicie ſempiterne ſunt. Ortũ quidẽ amicicie
videtis. niſi quid adhuc forte vultis SCEVOLA.
Tu vero perge Leli. pro hoc enim qui minor eſt na
tu meo iure respondeo. FANNIVS. Recte tu
quidem. quam ob rem audiamus.

LELIVS. Audite vero optimi viri ea que ſepiſſi
me inter me & Scipionē de amicicia diſſerebātur.
Quanq̄m ille quidem nihil difficilius eſſe dicebat.
quam amiciciā vſq; ad extremū vite diem ꝑmane
re. Nam vel vt nō idem expediret vtriq; incidere ſe
pe. vel vt de republica nō idem ſentirēt. Mutari ecia
m mores hominū ſepe dicebat. alias aduerſis reb9
alias etate ingraueſcēte. atq; eaꝝ rerum exemplū
ex ſimilitudine capiebat ineūtis etatis. q̄ ſummi
puerorꝝ amores ſepe vna cum p̄texta & toga depo
nerētur. Si autē ad adoleſcētiam perduxiſſent. di
rimi tamē interdū contētione. vel luxurie cōditio
nis. vel cōmodi alicui9. quod idem adipiſci vter
q; non poſſz. Quod ſi qui lōgius in amicicia proue
cti eſſent. tamē ſepe labefactari ſi in honoris cōten
tionem incidiſſent Peſtem eīn maiorem eſſe nullā
in amicicijs. q̄m i pleriſq; pecunie cupiditatem In
optimis quib9 q; honoris certamē & glorie Ex quo
inimicicias maximas ſepe inter amiciſſimos extitiſſe
Magna eciā diſſidia. & plerūq; iuſta naſci. cū ali
quid ab amicis qd̄ rectū nō eſſz poſtularet̄. vt aut
libidinis miniſtri. aut adiutores eſſent ad iniuriā.
Quod qui recuſarēt quāuis honeſte id facerēt. ius
tamē amicicie deſerere arguerētur ab ijs quib9 ob
ſequi nollēt. Illos autem qui quiduis ab amico au
derēt poſtulare poſtulatiōe ipſa ꝓfiteri ōia ſe ami
ci cauſa eſſe facturos. Eoꝝ querela inueterata nō
modo familiaritates extingui ſolere. ſed eciā odia
gigni maxima atq; ſempiterna. Hec itaq; multa q̄
ſi fata impēdere amicicijs. vt omnia ſubterfugere.
nō modo ſapiētie. ſed eciam felicitatis diceret ſibi
videri. Quam ob rem id primū videam9 ſi placet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

quateñ9 amoꝛ in amicicia ꝓgredi debeat. Nū ſi Co
riolan9 habuit amicos ferre cōtra patriā arma illi
cū Coriolano debuē. Num beciliniū amici regnū ap
petentē. Num Sp. Melium iuuare debuerūt. Tibe
rium quidē Gracchum rēpublicā vexātem. a Qu.
Tuberone. equalib9 qꝫ amicis derelictū videbam9
At. C. Bloſſius Cuman9 hoſpes familie noſtre Sce
uola cum ad me qui aderā cum Lenate et Rutilio
cōſulibus in cōcilio deprecatū venitz. hanc vt ſibi
ignoſcerem cauſam afferebat. qꝫ tāti Ti. Gracchū
feciſſet. vt quicquid ille vellet ſibi faciēdum puta
ret. Tum ego eciam ne inquā ſi te ī capitolium fa
ces ferre vellet. nunꝙ̄ inquit voluiſſz id quidem.
Sed ſi voluiſſz paruiſſem Videtis quā nefaria vox.
et hercule ita fecit. vel pl9 eciam ꝙ̄ dixit. Nō enim
paruit ille Tiberij Gracchi temeritati. ſed eciam
prefuit. Nec ſe comitē illi9 furoris. ſed ducem ꝓbu
it. Itaqꝫ hac amētia queſtiōe noua perterrit9. in
Aſiam ꝓfugit. ad hoſtes ſe cōtulit. penas reipubli
ce. graues iuſtaſqꝫ perſoluit. Nulla eſt igit̄ excuſa
tio peccati ſi amici cauſa peccaueris Nā cum cōcilia
trix amicicie v̉tutis opinio fuerit. difficile eſt amici
ciam manere. ſi a v̉tute defeceris. Quod ſi rectum
ſtatuerim9. vel cōcedere amicis quicq̄d velint. vel
impetrare ab amicis quicq̄d velimus. perfecta qui
dem ſapiētia ſum9. ſi nihil habeat res vicij. Sed lo
quimur de is amicis qui āte oculos ſunt quos vide
mus. aut de quibus memoriā accepim9. aut quos
nouit vita cōmunis. Ex hoc numero nobis exēpla
ſumēda ſunt. et eorum quidē maxime qui ad ſapiē
tiam ꝓxime accedūt. Vidim9 Paulum Empliū. C.
Luſcinio familiarem fuiſſe. ſic a patrib9 accepim9

bis vna cõſules ⁊ collegas i cenſura. Tum ecíã cũ
is ⁊ inter ſe cõiunctiſſimos fuiſſe. Marcum Curiũ.
et Ti. Corũcaniũ memorie traditũ eſt. Igit̃ ne ſu
ſpicari quidẽ poſſumꝰ. quenq̃ hoꝝ ab amico quip
piã contẽdiſſe. quod cõtra fidẽ. cõtra iuſiurãdum
cõtra remp. eſſꝫ. Nã hec quidẽ in talibꝰ viris quid
attinet dicẽ. ſi contẽdiſſent. ſcio impetratuꝝ nõ fu
iſſe. Cũ illi ſanctiſſimi viri fuerit. Eque autẽ nefas
ſit. tale aliq̃d ⁊ facere rogatũ. ⁊ rogare. At vero
Ti. Gracchũ ſequebãtur. C. Carbo. C. Cato. ⁊ mi
nime tũc quidem. C. frater. nũc idem acerrimus
inimicus.

Hec igit̃ prima lex in amicicia ſanciat̃. vt neq̃
rogemꝰ res turpes. nec faciamꝰ rogati. Tur
pis em̃ excuſatio ẽ ⁊ mime accipiẽda. tũ in ceteris
peccatis. tũ ſi quis cõtra rem publicã ſe amici cau
ſa feciſſe fateat̃. Etenim eo loco Fãnn ⁊ Sceuole lo
cati ſumꝰ. vt nos lõge ꝓſpicere oporteat futuros
caſus reipublice. deflexit em̃ iã aliquãtulũ de ſpacio
curriculoq̃ cõſuetudo maioꝝ. Ti. Gracchꝰ regnũ
occupare conatꝰ eſt. vel regnauit is quidẽ paucos
mẽſes. Nunq̃d ſimile populꝰ romanꝰ audierat. aut
viderat. hũc ecíã poſt mortẽ ſecuti amici ⁊ ꝓpinqui
Quid in. P. Sapionẽ Naſicã effecerit. ſine lachry
mis nõ queo dicere Nã carbonẽ quoq̃ mõ potuimꝰ
propt̃ recentẽ penam. Ti. Gracchi ſuſtinuimꝰ. de
C. Grachhi autẽ tribunatu q̃d expectem. nõ libet
augurari. Serpit em̃ deinde res. que ꝓcliuis ad ꝑ
niciẽ cũ ſemel cepit labit̃. videtis i tabella iã an̄ q̃n
ta ſit facta labes. Primo gabinia lege. biẽnio au
tem poſt caſſia. Videre iã video populũ romanũ a
ſenatu diſiũctũ. multitudĩs q̃ arbitrio res maxias

Iſt pecto
nobilium
et toga
Iſt lexu

agi. Plures em̄ diſcēt queādmodū hec fiāt. quam
queādmodū his reſiſtat᷑. Quorſum hec? quia ſine
ſocijs nemo q̄cq̄ tale conat᷑. Preapiendū ē igit᷑ ho
mis. vt ſi i huiōi amicicias ignari caſu aliquo inci
rint. ne exiſtimēt ita ſe alligatos. vt ab amicis in
mag̃ re aliq̃ in republica peccātib9 nō diſcedāt Im
probis autē pena ſtatuēda ē. nec minor vero is q̄
ſecuti erūt alterꝝ q̄z is. q̄ ipſi fuerīt ipietatis duces
Quis clarior i grecia Temiſtocle? quis potētior? q̄
cum impator bello pſico ſeruitute greciā liberaſſz.
ꝓpter q̄ īuidiā in exiliū miſſus eſſz. ingrate patrie
iniuidiā non tulit. quā ferre debuit. Fecit idē qđ vi
ginti ānis ante apud nos fecerat Coriolan9. his ad
iutor cōtra patriā inuēt9 eſt nemo. Itaq̄ mortem
ſibi vterq̄ cō-ciuit. Quare tal᷑ iproborꝝ cōſenſio.
nō mō excuſatōe amicicie tegēda nō ē. ſed poti9 oī
ſupplicio vindicāda ē. vt ne q̄s cōceſſū putet amicū
bellū patrie iferētē ſeq̄. Qđ quidē vt res cepit ire.
haud ſcio. an aliq̄n futurꝝ ſit. Mihi autē nō minori
cure eſt. qualis reſp. poſt mortē meam futura ſit.
quam qualis hodie ſit.

Hec igit᷑ pma lex amicicie ſanciat᷑. vt ab aīcis
honeſte petam9. amicorꝝ cauſa honeſta facia
m9. neq̄ expectem9 q̄dē dū rogemur. ſ ſtudiū ſēp
adſit. cōtatio abſit. cōſiliū vero dare gaudeam9 li
bere. plurimū i amicicia amicorꝝ bn̄ ſuadentiū vale
at auctoritas Eaq̄ adhibeat᷑ ad monēdū nō modo
apte. ſed eciā acriter ſi res poſtulabit. et auctorita
ti adhibete pareat᷑ Nā q̄buſdā quos audio ſapiētes
fuiſſe habitos i grecia placuiſſe opinor mirabilia q̄
dā. Sz nihil ē qđ illi nō pſeq̄nt᷑ ſuis argutijs. parti
fugiēdas eē nimias amicicias. vt ne neceſſe ſit vnū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

ſollicitū eſſe pro pluribꝰ. ſatis ſuperqꜫ eē ſibi ſuaꝝ
cuiqꜫ reꝝ curā. Nimis implicari moleſtū eē
quā cōmodiſſimū eſſe laxiſſimas habenas habere
amicicie. quas vel adducas cū velis. vel remittas.
Caput em̄ eſſe ad beate viuēdū ſecuritatē. q̄ frui
nō poſſit animꝰ. ſi tanq̄ parturiat vnꝰ ꝓ pluribꝰ
Alios autē dicere aiūt. eciā multo īhumanius (quē
locū breuiter pſtrinxi paulo āte) pſidiꝫ adiumētiqꜫ
cauſa nō beneuolētie neqꜫ caritatis amicicias eē ex
petēdas. Itaqꜫ vt quiſqꜫ minimū firmitatis habe
at. minimūqꜫ virium. ita amicicias appetere maxīe
Ex eo fieri vt mulierculę magis amiciciaꝝ pſidia
querāt. q̄m viri. ⁊ inopes q̄m opulenti. ⁊ calami
toſi. q̄z hi qui putant̄ beati. O pclarā ſapientiā. ſo
lem em̄ e mūdo tollere vident̄. qui amiciciā e vita
tollūt. Qua a dijs imortalibꝰ nihil meliꝰ habemꝰ
nihil iocūdius. Que eſt em̄ iſta ſecuritas. ſpecie q̄
dem blāda. ſed re ipſa a ſe multis locis repudiāda.
Neqꜫ em̄ eſt cōſentaneū. vllā honeſtā rem actionē
ve. ne ſollicitꝰ ſis. aut non ſuſcipe. aut ſuſceptā de
ponē. Nā ſi curā fugimꝰ. virtꝰ fugiēda eē q̄ necē ē.
vt cum aliq̄ cura res ſibi cōtrarias aſpernet̄. atqꜫ
oderit. vt bonitas maliciā. tēꝑātia libidinē. igna
uiā fortitudo. Itaqꜫ videas rebꝰ iniuſtis iuſtos ma
xime dolē. imbecillibꝰ fortes. flagicioſis modeſtos
Ergo hoc ꝓprium ē animi bn̄ ꝯſtituti. ⁊ letari bonis
rebꝰ. ⁊ dolē ꝯtrarijs. Quā ob rē ſi cadit in ſapiē
tem animi dolor (qui ꝑfecto cadit. niſi ex eius aīo
extirpatā humanitatē arbitremur) q̄ cauſa eſt. vt
amiciciā funditꝰ tollamꝰ e vita. ne aliquas propt̄
eā ſuſcipiamꝰ moleſtias Quid em̄ intereſt. motu
animi ſublato, nō dico inter pecudem ⁊ hominem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

ſed inter hominē et ſaxū aut truncum · aut quid ius
generis eiuſdē · Neqꝫ em̄ ſūt iſti audiēdi qui virtu
tem duram et quaſi ferreā eſſe quandam volūt Que
quidem eſt tū multis in rebꝰ · tum in amicicia tene
ra atqꝫ tractabilis · vt ex bonis amici quaſi diffun
dātur · et incōmodis cōtrahātur · Quā ob rem an
gor iſte qui pro amico ſepe capiendꝰ eſt nō tantū
valet · vt tollat e vita amiciciā · nō pluſquā vt v̓tu
tes · que nōnullas curas et moleſtias afferūt repu
dietur · Cum autē cōtrahat virtꝰ amiciciam · vt ſu
pra dixi · ſi qua ſignificatio v̓tutis eluceat · ad quaꝫ
ſe ſimilis animꝰ applicet et adiungat · id cum cōtin
git · amor ibi exoriatur neceſſe eſt · Quid em̄ tā ab
ſurdum quā delectari multis inanibꝰ rebꝰ · vt ho
nore · vt gloria · vt edificio · vt veſtitu · cultuqꝫ cor
poris · Animo autē v̓tute p̄dito eo qui vel amare ·
vel vt ita dicam redamare poſſit nō admodū dele
ctari · Nihil eſt em̄ remuneratiōe beneuolētie · nihil
viciſſitudie ſtudioꝝ · officiorūqꝫ iocūdius · Quod
ſi etiam illud addimꝰ quod recte addi poteſt · nihil
eſt quod ad ſe rem vllā tam illiciat · et tā attrahat
q̄ꝫ ad amiciciam ſimilitudo · Concedit̄ profecto eſſe
veꝝ · vt bonos boni diligāt · aſciſcātqꝫ ſibi quaſi ꝓ
pinq̄tate cōiunctos atqꝫ natura · nihil eſt enim ap
petentiꝰ ſimilium ſui · nihil rapacius quā natura ·
Quam ob rē hec quidem Fanni et Sceuola cōſtant
vt opinor bonis · inter bonos quaſi neceſſaria bene
uolētiam eſſe que eſt amicicie fons a natura conſti
tutꝰ · Sed eadem bonitas etiam ad multitudinem
pertinet · Nō eſt enim inhumana virtꝰ · neqꝫ immu
nis · neqꝫ ſuperba · Que etiam populos vniuerſos
tueri · eiſqꝫ optime cōſulere ſoleat · quod nō facerꝫ

ꝑfecto. ſi a charitate vulgi abhorrerét. Atq; etiam
mihi quidem videntᷣ. qui vtilitatis cauſa fingūt ami
cicias. amabiliſſimū nodū amicicie tollere. non eñ
tam vtilitas parta per amicū quā amici amor ipſe
delectat. Tūcq; illud fit quod ab amico ē profectum
iocūdum ſi cū ſtudio eſt ꝑfectum. tantūq; abeſt.
vt amicicie ꝓpter indigētiaȝ colātur. vt hi qui opi
bus ⁊ copijs. maximeq; v̓tute prediti in qua plu
rimū eſt pſidij minime alterius indigeāt liberaliſſimi
ſint. ⁊ beneficētiſſimi. atq; haud ſcio an ne op⁹ ſit
quidē. nihil vnq̄ omnino deeſſe amicis. Vbi enim
ſtudia noſtra viguiſſent. ſi nunq̄ ſtudio. nunq̄ cō
ſilio. nunq̄ opera noſtra. nec domi. nec militie. Sci
pio eguiſſet. Nō igitur vtilitatem amicicia. ſed vti
litas amiciciam cōſecuta eſt. Nō ego erūt homines
diuitijs affluentes audiendi. ſi quando de amicicia
quam nec vſu. nec ratiōe habent cognitam diſpu
tabunt. Nam quis eſt. proh deum fidem atq; homi
num. qui velit. vt neq; diligat quenquā. nec ipſe
ab vllo diligatur. circumfluere omnib⁹ copijs atq;
in omnīū rerum abūdantia viuere. Hec enim eſt
tyrānorum vita. nimirum in qua nulla fides. nulla
charitas. nulla ſtabilis beneuolētie poteſt eē fidu
cia. omnia ſemꝑ ſuſpecta atq; ſollicita ſūt. nullus
locus eſt amicicie. Quis enim aut eum diligat quē
metuit. aut eum a quo ſe metui putet. Colūtur ta
men ſimulatiōe amicicie dūtaxat ad tempus. q̄ ſi
forte vt fit plerūq; ceciderint tum intelligitᷣ quam
fuerint inopes amicoꝝ. Quod Tarquinū dixiſſe
ferūt. tum cū exul eſſet ſe itellexiſſe quos fidos ami
cos habuiſſȝ quoſq; infidos. cum iam neutris gra
tiam referre poſſȝ. Quanq̄ miror in illa ſuperbia ⁊

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

importunitate. ſi quenq̄ habē potuit. Atq; vt hu
ius quem dixi mores veros amicos parare nō potu
ere. ſic multoꝝ opes excludunt ꝑpotētium amici
as fideles. Nō enim ſolum ipſa fortūa ceca eſt. ſed
eos etiam plerūq; efficit cecos quos complexa eſt
Itaq; illi efferūtur fere faſtidio ⁊ cōtumacia. ne
q; quicq̄m inſipiēte fortunato intolerabilius fieri
poteſt. Atq; hoc quidem videre licet. eos qui ātea
cōmodis fuerūt morib9. imperio. poteſtate. ꝓſpe
ris reb9 immutari. ſperniq; ab his veteres amici
as ⁊ indulgeri nouis. Quid autem ſtulti9 quā vt
plurimū copiis. facultatib9 opibus poſſint cetera
parare que parātur. pecuniam. equos. famulos.
veſtes. gloriam. vaſa precioſa. amicos non parare
optimam ⁊ pulcherrimā vite. vt ita dicam. ſupel
lectilem. Etenim cetera cum parant. cui parent ne
ſciunt. nec cuius cauſa laborent. Eius enim eſt iſto
rum quodq; qui vincit virib9. Amicitiarum ſua cui
q; permanet ſtabilis. ⁊ certa poſſeſſio. vt etiam ſi
illa maneant que ſunt quaſi dona fortune. tamen
vita inculta ⁊ deſerta ab amicis non poſſit eſſe iu
cunda. ſed hec hactenus. Conſtituendi autem ſūt
qui ſint in amicicia fines. ⁊ quaſi termini diligen
di. de quibus tres video ſententias ferri. quarum
nullam probo. vnam. vt eodem modo erga ami
cum affecti ſimus. quo erga noſmetipſos. Alteram
vt noſtra in amicos beneuolentia illorum ēga nos
beneuolētie pariter equaliterq; reſpondeat. Ter
ciā vt quāti quiſq; ſeipſum faciat. tāti fiat ab amicis
Harū triū ſentētiaꝝ nulli prorſus aſſētior. nec eñ il
la pͣma vera eſt. vt quemadmodū in ſe quiſq; ſic
in amico ſit animat9. Quā multa enim que noſtra

cauſa nunꝙ̄ faceremꝰ. facimꝰ cauſa amicorum Tū
p̄cari ab idigno ſupplicium Tum acerbius i aliquē
inuehi: iſectariq; vehementiꝰ. que in noſtris rebꝰ
nō ſatis honeſte in amicorum fiūt honeſtiſſime Mul
te res ſunt in quibꝰ de ſuis cōmodis viri boni mul
ta detrahūt. detrahiq; patiūtur. vt ijs amici potiꝰ
quā ipſi fruātur. Altera ſentētia ē. que deſinit ami
ciciam paribꝰ officijs ac voluntatibꝰ. Hoc quidem
eſt nimis exigue & exiliter ad calculos vocare ami
ciciam. vt par ſit racio acceptoꝝ & datorū. Ditior
mihi & affluētior videtur eſſe vera amicicia nec ob
ſeruare reſtricte. ne plꝰ reddat quā acceperit Neq;
enim verēdum eſt ne quid excidat aut ne quid in
terram defluat. aut ne plꝰ equo quid in amicicia cō
geratur. Tercius vero ille finis deterrimꝰ. vt quāti
quiſq; ſe ipſe faciat. tāti fiat ab amicis. Sepe enim
in quibuſdā aut animꝰ abiectior ē. aut ſpes ampli
ficāde fortune fractior. Nō eſt igitur amici talē eſſe
in eum qualis ille in ſe eſt. Sed potiꝰ debꝫ eniti. &
efficere. vt amici iacētem animū excitet. Inducat
q; in ſpem cogitationēq; meliorem. Aliꝰ igitur fi
nis vere amicicie cōſtituendꝰ eſt. ſi prius quod max
ime reprehēdere Scipio ſolitꝰ ſit edixero. Negabat
vllam vocem inimiciciorem amicicie potuiſſe reperi
ri. ꝙ̄ eius qui dixiſſet ita amare oportere. vt ſi ali
quādo eſſet oſurꝰ. nec vero ſe adduci poſſe. vt hoc
quemadmodum putaretur. a Biante eſſe dictum
crederet. qui ſapiēs habitꝰ eſſet vnꝰ e ſeptem. ſed
impuri cuiuſdam aut ambiciosi. aut omnia ad ſuā
potētiam reuocātis eſſe ſentētiam. Quonā em̄ mō
quiſquā amicꝰ eſſe poterit. cuiꝰ ſe putabit inimicū
eſſe poſſe. Quin eciā neccē erit cupere & optare. vt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

quā ſepiſſime peccet amicus · quo plures det ſibi tā
ꝗ̄ auſas ad rephendendum.rurſum autē recte factis
cōmodiſqꝫ amicoꝝ neceſſe erit angi · dolere · inui
dere · Quare hoc quidē pceptū cuiuſcūqꝫ eſt · ad tol
lendā amiciciam valet · Illud potiꝰ precipiēdum fu
it · vt eam diligentiā adhiberemꝰ in amiciciis ꝑpa
rādis · vt ne quādo amare inciperemꝰ eumquem
aliquādo odiſſe poſſemꝰ · Quin eciā ſi minꝰ felices
in diligēdo fuiſſemꝰ · ferēdum id Scipio quā inimi
ciciaꝝ tempꝰ cogitādum putabat · His igitur fini
bus vtendū arbitror · vt cum emendati mores ami
coꝝ ſint · tum ſit inter eos omniū reꝝ cōſiliorum ꝛ
volūtatum ſine vlla excepciōe cōmunitas · vt eciā
ſi qua fortuna acciderit vt minꝰ iuſte amicoruꝫ vo
lūtates adiuuāde ſint · in quibꝰ eorum aut de capite
agatur aut fama · declinādum eſt de via · modo ne
ſūma turpitudo ſequatꝛ · eſt enim quatenꝰ amicicie
dari venia poſſit · Nec vero negligēda eſt fama nec
mediocre telū ad res gerēdas exiſtimare oportet
beneuolētiam ciuiū quam blādiciis ꝛ aſſentationi
bꝰ colligere turpe eſt · virtꝰ quā ſequitur charitas
minime repudiāda eſt · Sed ſepe redeo enim ad Sci
pionē · cuius omnis ſermo erat de amicicia · q̄rebatꝛ
quod in omnibꝰ rebꝰ homines diligētiores eſſent ·
vt capras ꝛ oues quot quiſqꝫ habere dicere poſſꝫ ·
amicos quot habēt dicere nō poſſet. ꝛ in illis qui
dem parādis curā adhibere · in amicis eligēdis ne
gligentes eſſe · nec habere quaſi ſigna quedā ꝛ no
tas · quibus eos qui ad amiciciā eſſent idonei iudi
carēt · Sunt igitur firmi ꝛ ſtabiles ꝛ conſtātes eli
gēdi · cuiꝰ generis eſt magna penuria · ꝛ iudicare
difficile eſt · ſane niſi expertum · Experiēdum auteꝫ

eſt in ipſa amicicia·ita precurrit amicicia iudiciū· tollitqꝫ experiēdi poteſtatē. Eſt igitur prudētis ſu ſtinere· vt curſum ſic impetū beneuolētie quo vta mur quaſi aq̄s tēpeſtatis ·ſic amicicijs · aliqua par te periclitatis moribꝰ amicorū·Quidam ſepe in par ua pecunia perſpiciūtur quam ſint leues ·Quidam autem quos parua mouere nō potuit cognoſcūtur in magna· Si vero erūt aliqui reperti qui pecuniā preferre amicicie ſordidū exiſtimēt. vbi eos inueni emus qui honores magiſtratꝰ imperia poteſtates opes amicicie nō anteponāt· vt cum ex altera parte propoſita hec ſint·ex altera vis amicicie·nō multo illa malint·Imbecilla enim humana natura eſt ad cōtemnēdam potētiam· quam etiā ſi neglecta ami cicia cōſecuti ſunt·excuſatū iri arbitrātur·quia nō ſine magna cauſa ſit neglecta amicicia· Itaqꝫ vere amicicie difficillime repperiūtur in is qui in honori bus reqꝫ publica verſātur· Vbi enim iſtū inuenias qui honorē amici āteponat ſuo? Quid· hec vt omit tam quam graues quam difficiles pleriſqꝫ videtur calamitatū ſocietates ·ad q̄s nō eſt facile inuentū qui deſcendāt·quanq̄m Ennius recte inquit. Ami cus certꝰ in re incerta cernit̄·tamē hec duo leuita tis et infirmitatis pleroſqꝫ conuincūt· aut ſi in bonis rebus cōtemnūt amicos ·aut ſi in malis deſerunt· Qui igitur vtraqꝫ in re grauem ꝯſtātem ſtabilem ſe in amicicia preſtiterit·hūc ex maxime raro gene re hominū iudicare debemꝰ . et pene diuino·Firma mētum autem ſtabilitatis cōſtantieqꝫ eſt eius quā in amicicia querimꝰ fides ·nihil enī ſtabile ē·quod infidum eſt· ſimplicem p̄terea et cōmunem et con ſentiētem· et qui rebꝰ iſdem moueat̄ eligi par eſt·

que omnia ꝑtinẽt ad fidelitatẽ. neqꝫ enĩ hoīm po
teſt eſſe multiplex ingeniũ ⁊ tortuoſũ. neqꝫ vero
qui nõ yſdem reb⁹ mouetur. ⁊ natura conſentit. fi
dus aut ſtabilis poteſt eſſe. Addendum eodẽ eſt. vt
ne criminib⁹ aut inferẽdis delecteť amic⁹. aut cre
dat oblatis. que ꝑtinẽt oīa ad eam quã iã dudũ
tracto conſtãtiam. Ita fit verũ illud qd̕ inicio dixi.
amiciciã niſi inter bonos eſſe nõ poſſe. Eſt enĩ boni
viri. quem eũdem ſapiẽtem licet dicere. hec duo te
nere in amicicia. primũ ne quid fictum ſit. neue ſi
mulatũ. Aperte enĩ vel odiſſe aliũ magis ingenuũ
eſt. q̃ȝ fronte occultare ſentẽtiã. deinde nõ ſolũ ab
aliquo oblatas criminatiões depellẽ. ſed ne ipſum
quidẽ eſſe ſuſpicioſũ. ſemp aliq̃d exiſtimãtẽ ab ami
co eſſe violatũ. Accedat huc ſuauitas quedã opor
tet ſermonũ atqꝫ moꝝ. haud quaq̃ꝫ mediocre cõ
dimẽtũ amicicie. Triſticia ãt ⁊ ĩ oī re ſeueritas ab
ſit. hȝ illa q̃dẽ grauitatẽ. Sȝ amicicia remiſſior eſſe
debȝ ⁊ liberior ⁊ dulcior. ⁊ ad oẽm comitatẽ faci
litatẽqꝫ ꝓcliuior. Exiſtit ãt hoc loco q̃dã q̃ſtio dif
ficilis. nũ qñ amici noui digni amicicia veteribus
ſint ãteponẽdi. vt eq̃s vetulis teneros ãponẽ ſole
m⁹. Indigna dubitatio hoie. nõ enĩ amiciciaꝝ eſſe dȝ
ſicut aliaꝝ reꝝ ſacietas. Vetuſtiſſima q̃qꝫ. vt ea vi
na que vetuſtatẽ ferũt eſſe debẽt ſuauiſſima. verũ
qꝫ illud ẽ qd̕ vulgo diciť multos modios ſal̕ ſimul
edẽdos eſſe. vt amicicie mun⁹ expletũ ſit. Nouita
tes autẽ ſi ſpem afferũt. vt tanq̃ꝫ in herbis nõ falla
cib⁹ fruct⁹ appareat nõ ſunt ille quidem repudian
de. Vetuſtas tamẽ ſuo loco conſeruãda eſt. Maxi
ma eſt enĩ vis vetuſtatis ⁊ cõſuetudinis. At qui
in ipſo equo cuius modo mencionem feci. ſi nulla

res impediat · nemo eſt qui nō eo qui cōſueuit libē
tius vtat̄ · q̄ꝫ in tractato ⁊ nouo · Nec mō in hoc qđ
eſt aīal. ſed in is eciā que ſūt in aīa · cōſuetudo va
let. cū locis eciā ipſis mōtuoſis delectemur ⁊ ſilueſ
trib9 · in quib9 diutius cōmorati ſum9 · Sꝫ maximū
eſt in amicicia ſuperiorē parē eſſe inferiori Sepe em̄
excellētie quedā ſūt · q̄lis erat Sapionis in noſtro ·
vt ita dicā · grege · Nunq̄ꝫ ſe ille Philo · nunq̄ꝫ Ru
tilio · nunq̄ꝫ Mūmio ātepoſuit. nunq̄ꝫ inferioris ordi
dinis amicis · Qu · vero maximū frēm egregiū viꝝ
oino ſibi nequaq̄ꝫ parē. q̄ꝫ is ātcibat etate tanquā
ſuperiorē celebat · ſuoſqꝫ oēs per ſe eſſe poſſe ampli
ores volebat Quod faciēdū imitādumqꝫ ē oibus ·
vt ſi quā p̄ſtantiā v̓tutis · ingenij · fortune conſecu
ti ſūt · imptiāt eā ſuis cōmunicētqꝫ cum ꝓximis · vt
ſi parētib9 nati ſunt hūilib9 · ſi ꝓpinquos habeant
imbecilliores · vel aīo · vel fortūa · eoꝝ augeāt opes
eiſqꝫ honori ſint ⁊ dignitati · vt in fabulis q̄ aliq̄m
diu propt̄ ignorātiam ſtirpis ⁊ generis ī famulatu
fuerīt · cū ꝯgniti ſūt ⁊ aut deo ꝝ · aut regū filij inuē
ti · retinēt tn̄ caritatē ī paſtores quos prēs multos
annos eē dixerāt · Qđ q̄de ē multo ꝑfcō magis in
veris prib9 certiſqꝫ faciēdū · Fruct9 em̄ ingenij ⁊ v̓
tutis oiſqꝫ p̄ſtātie tū maxīe capit̄ cū ī ꝓximū queqꝫ
cōfert̄ · Vt igit̄ hi q̄ ſūt in amicicie ꝯiūctiōis qꝫ neci
tudie ſupioēs ſe eq̄re cū īferiorib9 dn̄t · ſic īferiores
dolere nō debēt ſe a ſuis amicis · aut ingenio · aut
fortuna · aut dignitate ſupari · Quoꝝ pleriqꝫ aut
querūtur ſemp aliquid · aut eciā exprobrāt · Eoqꝫ
magis ſi habere ſe putāt · quod officioſe aut amice
et cum labore aliquo ſuo factum queant dicere ·
Odioſum ſane gen9 hominū officia exprobrantiū ·

que meminiſſe debet is in quē collata ſunt nō com
memorare qui cōtulit. Quā ob rem vt hi qui ſupe
riores ſunt ſubmittere ſe dn̄t in amicicia. ſic quodā
modo inferiores extollē. Sunt em̄ quidā qui mole
ſtas amicicias faciūt. cū ipſi ſe contemni putāt Quod
nō fere cōtingit niſi is qui eciā cōtemnēdos ſe arbi
tranẗ. qui hac opinione nō modo verbis. ſed eciā
opere leuādi ſūt. Tantū autem cuiqꝫ tribuendum
eſt. primū quantū ipſe efficere poſſis. deinde eciaꝫ
quantū ille queꝫ diligas. atqꝫ adiuues poſſit ſuſti
nere. Nō em̄ tu poſſis. quantūuis liceat excellas om
nes tuos ad honores ampliſſimos perducē. vt Sci
pio Rutiliū potuit cōſulem efficere. fratrem eius
Lucium nō potuit. Quod ſi eciā poſſis quiduis de
ferre ad alterꝝ. videndū eſt tamē quid ille poſſit ſu
ſtinere. Omino amicicie corroboratis iam cōfirmatis
qꝫ et ingenijs et etatib9 iudicāde ſunt. nec ſi qui in
eūte etate venādi aut pile ſtudioſi fuerint eos ha
bere neceſſarios oportet. quos tum eorꝝ ſtudio p̄
ditos dilexerūt. Iſto em̄ modo nutrices et pedago
gi iure vetuſtatis plurimū beneuolētie poſtulabūt
qui negligēdi quidē nō ſunt. ſed alio quodāmodo
colēdi. aliter em̄ amicicie ſtabiles permanē poſſūt.
diſpares em̄ mores diſparia ſtudia ſequūtur. quo
rū diſſimilitudo diſſociat amicicias. nec ob aliam
cauſam vllā boni improbis. iprobi bonis amici eſſe
nō poſſunt. niſi qꝛ tāta eſt iter eos quāta maxima
poteſt eſſe morꝝ ſtudiorūqꝫ diſtātia Recte eciam p̄
cipi poteſt in amicicijs. ne q̄s intēperata quadā be
neuolētia. qđ perſepe fit. ipediat magnas vtilitates
amicorꝝ. Nec em̄ vt ad fabulas redeā. Troiam ne
optolem9 cape potuiſſꝫ. ſi Licomedē apud quem

erat educatꝰ . multis cum lachrymis iter ſuũ impe
dientẽ audire voluiſſꝫ . Et ſepe incidũt magne res
vt diſcedẽdum ſit ab amicis . quas q̃ impedire vult
ꝙ deſiderium nõ facile ferat . is ⁊ infirmꝰ eſt . mol
liſq; natura . ⁊ ob eã ipſam cauſam in amicicia pa
rum iuſtꝰ . Atq; in omni re cõſiderãdũ eſt ⁊ q̃d po
ſtules ab amico . ⁊ quid patiare a te ĩpetrari . Eſt
etiam q̃ſi quedã calamitas in amicicijs dimittẽdis
nõnunq̃ neceſſaria . Iã eñ a ſapiẽtum familiarita
tibꝰ ad vulgares amicicias orõ nrã dilabit̃ . Erũpũt
ſepe vicia amicoꝝ . tũ in ipſos aĩcos . tũ in alienos
quoꝝ tñ ad amicos redũdet infamia . Tales igitur
amicicie ſũt remiſſiõe vſus eluẽde . ⁊ vt Catonẽ di
cere audiui diſſuẽde magis q̃m diſcindẽde ſũt . niſi
quedã ad modũ intolerabilis iniuria exarſerit . vt
neq; rectũ . neq; honeſtũ ſit . neq; fieri poſſit . vt nõ
ſtatim alienatio diſiũctioq; faciẽda ſit . Si autẽ mo
rũ aut ſtudioꝝ cõmutatio q̃dã vt fieri ſolet facta
erit . aut in reip . ꝑtibꝰ diſſentio ĩterceſſerit . loquoꝛ
eñ vt pauloãte dixi . nõ de ſapientũ ſed de cõmuni
bꝰ amicicijs cauẽdũ erit . ne nõ ſolũ amicicie depoſi
te . ſed inimicicie etiã ſuſcepte videant̃ . Nihil eñ tur
pius q̃m cũ eo bellũ gerẽ . quo cũ familiarit̃ vixẽis
Ab amicicia . Nu . Põpei meo noĩe ſe remouerat
vt ſcitis Scipio . ꝓpter diſſẽtionẽ aũt q̃ erat ĩ rep .
alienatꝰ eſt a collega nrõ Metello . Vtrũq; egit g̃
uiter auctoritate ⁊ offẽſiõe animi nõ acerba . Quã
ob rẽ ꝑmũ dãda opa ẽ . ne q̃ amicoꝝ diſſidia fiãt .
Sin tale aliq̃d euenẽit vt extĩcte potiꝰ aĩcicie q̃ꝫ op
ꝑſſe eẽ videãt̃ . Cauẽdũ vð . ne etiã ĩ g̃ues ĩimicicias
cõuertãt ſe amicicie . e q̃bꝰ iurgia . maledicta . ꝯtũe
lie gignunt̃ . Que tñ ſi tolerabiles erũt ferẽde ſunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

Et hic honos veteri amicicie tribuendꝰ eſt. vt is in
culpa ſit q̃ faciat. nō qui patiat̃ iniuriā. Omino oim
hoꝝ viciorꝝ atq̃ incōmodorꝝ vna cautio eſt atq̃
vna ꝓuiſio. vt ne nimis cito diligē incipiāt. neve i
dignos. Digni autē ſunt amicicia quibꝰ in ipſis in
eſt cauſa cur diligant̃. Raꝝ genꝰ et quidē oia pre
clara rara. nec quicꝗ̃ difficiliꝰ q̃ꝫ repire qđ ſit ōni
ex pte in ſuo gñe pfectū. Sz pleriq̃ neq̃ in rebus
hūanis quicꝗ̃ bonū norunt. niſi qđ fructuoſū ſit et
amicos tanꝗ̃ pecudes eos potiſſimū diligūt. ex qui
bꝰ ſperāt ſe maximū fructum eſſe capturos Itaq̃
pulcherrima illa et maxime naturali carēt amicicia
per ſe et ꝓpter ſe expetēda. nec ſibiipſi exēplo ſūt.
hec vis amicicie q̃lis et q̃ꝫta ſit. ipſe eni ſe q̃ſq̃ dili
git. nō vt aliquā a ſeipō mercedē exigat charitatis
ſue. ſ; qꝛ p ſe ſibi q̃ſq̃ charus ē. qđ ṅ idē i aīciciā trāſ
ferat̃ verꝰ amicꝰ nūꝗ̃ repiet̃ Eſt eni is aīcꝰ q̃ſi q̄ ē
tanꝗ̃ alter idē. Qđ ſi hoc apparēt in beſtiis volucri
bus agreſtibꝰ. natātibꝰ. cicuribꝰ feris. ꝓmū vt ſe
diligant. Id enim pariter cum omni animāte na
ſcitur. deinde vt requirāt atq̃ appetant aliquas
alias animantes. ad quas ſe applicent eiuſdē gene
ris. idq̃ faciāt cū deſiderio et cum quadā ſimilitudi
ne amoris hūani quāto id magis in homine fit na
tura. qui et ſe ipſe diligit et alterum acquirit cuiꝰ
animū cum ſuo ꝯmiſceat. vt efficiat pene vnum ex
duobꝰ. Sed pleriq̃ peruerſe ne dicam impudenter
amicū habere talem volūt. quales ipſi eſſe nō pñt.
queq̃ ipſi nō tribuūt amicis. hec ab is deſiderant.
Par ē autem ꝓmū ipſum eſſe virum bonū. tum al
terum ſimilē ſui querere. In talibꝰ ea quā iam du
dum tractabamus ſtabilitas amicicie confirmari

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

poteſt· cũ homines beneuolẽtia cõiuncti primũ cu
piditatibꝰ iis quibꝰ ceteri ſeruiũt imperabũt· deĩn
de equitate iuſticiaqꝫ gaudebũt· oĩaqꝫ alter pro al
tero ſuſcipiet· Neqꝫ quicq̃ vnq̃ niſi honeſtũ ⁊ re
ctum alter ab altero poſtulabit· neqꝫ ſolum colent
ſe inter ſe ac diligẽt· ſed eciã verebũtur· nam max
imũ ornamẽtum amicicie tollit· qui ex ea tollit ve
recũdiam· Itaqꝫ in is pernicioſius eſt error qui exi
ſtimãt libidinũ peccatorũqꝫ omniũ petere in amici
cia licẽtiam Virtutũ enĩ amicicia adiutrix a natura
data eſt· nõ viciorꝝ comes· vt quoniam ſolitaria
nõ poſſet virtꝰ ad ea que ſũma ſunt· peruenire· cõ
iuncta ⁊ ſociata cum altera perueniret· que ſi quos
inter ſocietas aut eſt aut fuit· aut futura eſt· eorꝝ
eſt habendꝰ ad ſũmũ nature bonũ optimꝰ beatiſſi
muſqꝫ comitatꝰ· Hec eſt inquam ſocietas in quá
oĩa inſũt que putãt hoĩes expetẽda. honeſtas· glo
ria· trãquillitas animi atqꝫ iocũditas· vt cum hec
adſint beata vita ſit· ⁊ ſine his eſſe non poſſit· qđ
cum optimũ maximũqꝫ ſit· ſi id volumꝰ adipiſci· v̓
tuti opera dãda eſt· ſine qua neqꝫ amiciciã· neqꝫ vl
lam rẽ expetendã cõſequi poſſumꝰ· Ea vero negle
cta qui ſe amicos habẽ arbitrant̃· tum ſe deniqꝫ er
raſſe ſentiũt· cum eos grauis aliq̃s caſus experiri co
git· Quocirca dicendũ eſt eciã ſepius cũ iudicaue
ris diligẽ oportet· nõ cum dilexeris iudicare· Sed
cum multis in rebꝰ negligẽtia plectimur· tũ maxĩe
in amicis ⁊ diligẽdis ⁊ colẽdis· p̃poſteris enĩ vti
mur cõſiliis ⁊ acta ãgimꝰ· qđ vetamur veteri pro
uerbio· Nã implicati vltro ⁊ citro· vel vſu diuturno
vel eciã officiis· repẽte in medio curſu amicicias ex
orta aliq̃ offenſiõe dirũpimꝰ· quo eciã magis vitu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

ꝑcāda eſt rei tā maxime neceſſarie tanta incuria.
Vna eſt em̄ amicicia in reb9 humanis. de cui9 vtili
tate oēs vno ore cōſeutiūt q̄nq̄m a multis ipſa vec
tus cōtemnit᷑. ⁊ vendicatio quedā atq; oſtentatio
eſſe dicit᷑ Multi diuitias deſpiciūt. quos puo cōten
tos tenuis vict9 cultuſq; delectat. Honores vero q̄
rū cupiditate quidā inflāmant᷑. q̄s multi ita cōtem
nūt vt nihil inanius. nihil eſſe leui9 exiſtimēt. Itē
cetera que quibuſdā admiābilia vident᷑ ꝑmulti ſūt
qui ꝓ nihilo putēt. De amicicia oēs ad vnū idē ſen
tiūt. ⁊ hi qui ad rēp. ſe cōtulerūt. ⁊ hi qui rerum
cognitiōe doctrinaq; delectant᷑. ⁊ hi qui ſuū nego
cíū gerūt ociose. poſtremo hi q̄ ſe totos tradiderūt
voluptatib9 ſine aīcicia vitā eē nullā ſentiūt. ſi mō
velint aliq̄ ex ꝑte liberalit᷑ viuē. Serpit eīn neſcio
quō ꝑ oīm vitā aīcicia. nec vllā etatis degēde rōez
patit᷑ eē expertē ſui Quīnecia ſi q̄s aſpitate ea ē ⁊ ima
nitate nature ꝯgeſt9. vt ſocietatē hoīm fugiat atq;
oderit. q̄lē fuiſſe Athenis Timionē neſcio quē acce
pim9. tñ is pati nō poſſit vt nō acq̄rat aliquē apd
quē euomat vir9 acerbitatis ſue. Atq; h° maxie iu
dicaret᷑. ſi q̄d tale poſſit ꝯtingē. vt aliq̄s nos de9 ex
hac hoīm frequētia tollēt. ⁊ i ſolitudinē vſpiam
collocaret. etq; ibi ſuppeditās oīm reꝝ q̄s natura
deſiderat abūdātiā ⁊ copiā hoīs oīno aſpiciēdi ptā
tē eripet. q̄s tā eſſz ferre9 q̄ eā vitā ferre poſſz Cui
q; nō auferret fructū voluptatū oīno ſolitudo? Ve
rum igit᷑ illud ē q̄d a tarētino archita vt opinor di
cere ſolitum noſtros ſenes cōmemorare audiui ab
alijs ſenib9 auditum ſi q̄s celum aſcēdiſſet. naturā
q; mūdi ⁊ pulchritudinē ſiderum ꝑſpexiſſz. inſu
auem illam admirationem ei fore que iocūdiſſima

fuiſſet. ſi aliquem cui narraret habuiſſz. Sic natu
ra ſolitarium nihil amat. ſempꝗ ad aliquid tanꝗ̄
adminiculū annitiť. quod in amiciſſimo quoqꝫ dul
ciſſimū eſt. Sed cum tot ſignis eadem natura decla
ret. quid velit. ac querat. quid deſideret. obſurdeſ
cimꝰ tamē neſcio quomodo. nec ea que ab ea mo
nemur audimꝰ. Eſt enim variꝰ ⁊ multiplex vſus
amicicie multeqꝫ cauſe ſuſpicionum offenſionumqꝫ
dantur. Quas tum euitare. tum eluere. tum ferre
ſapientis eſt Vna illa ſubleuāda offēnſio eſt. vt ⁊
vtilitas in amicicia ⁊ fides retineatur. Nam ⁊ mo
nendi amici ſepe ſunt ⁊ obiurgādi. ⁊ hec accipien
da amice cum beneuole fiūt. Sed neſcio quomodo
verum eſt quod i Andria familiaris meꝰ Terētiꝰ
dixit. Obſequiū amicos. veritas odium parit Mo
leſta veritas eſt ſiquidem ex ea naſcitur odium qđ
eſt venenū amicicie. Sed obſequium multo mole
ſtius quod peccatis indulgēs precipitem amicum
fieri ſinit. Maxima autem culpa in eo eſt. qui ⁊ ve
ritatem aſpernať. ⁊ in fraudem obſequio impelliť
Omnis igiť hac in re habēda ratio ⁊ diligētia eſt
primū vt monitio acerbitate. deinde obiurgatio cō
tumelia careat. In obſequio autem quoniā teren
tiano verbo libēter vtimur. comitas adſit. aſſenta
tio viciorꝫ adiutrix ꝓcul amoueatur. que nō modo
amico. ſed ne libero quidem digna. Aliter em̄ cum
tyrāno. aliter cum amico viuiť. Cuiꝰ autēz aures
clauſe veritati ſūt. vt ab amico verꝫ audire neque
at. huiꝰ ſalꝰ deſperāda eſt Scitum eſt em̄ illud Ca
tonis. Multo meliꝰ de quibuſdā acerbos inimicos
mereri quā eos amicos qui dulces videātur. illos
verum ſepe dicere hos nunꝗ̄. Atqꝫ illud abſurdum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

eſt· ꝙ hi ſcilicet qui monentur eam moleſtiam
quā debent capere non capiunt eam capiunt qua
debēt carere· Peccaſſe em̄ ſe nō angūtur obiur ga
ri moleſte ferūt· quod cōtra oportebat· delicto do
lere· obiurgatiōe gaudere· Vt igitur ⁊ monere ⁊
moneri ꝓprium eſt vere amicicie. ⁊ alterꝝ libere fa
cere· nō aſpere· alterꝝ patiēter accipere nō repug
nāter· Sic habēdum eſt nullā in amicicis peſtem eſſe
maiorem quā adulationē· blādicias· aſſentationē·
quāuis em̄ multis nominibꝰ eſt hoc vicium notādū
leuiū hominū atqꝫ fallacium· ad voluptatē loquē
tium oīa· nihil ad veritatem· Cum autē omniū re
rum ſimulatio eſt viciosa· tollit em̄ iudiciū veri· id
qꝫ adulterat· tū amicicie repugnat maxīe· delet em̄
veritatē· ſine qua nomē amicicie valere nō poteſt·
Nā cum amicicie vis ſit in eo· vt vnꝰ quaſi animꝰ
fiat ex pluribꝰ· qui fieri poterit· ſi ne in vno quidē
quoqꝫ vnꝰ animꝰ erit· idemqꝫ ſemp̱· Sꝫ varius cō
mutabilis multiplex· Quid em̄ poteſt eſſe tā flexibi
le· tā deuium· quā animꝰ eius q̄ ad alteriꝰ non mō
ſenſū ac volūtatē· ſed eciā vultū atqꝫ nutū cōuerti
tur· Negat quis? Nego· Ait· Aio· Poſtremo īpera
ui egomet mihi oīa aſſentari vt ait idē Terētius
Sed ille in Gnatonis pſona qd amicicie genꝰ adhi
bere oīno leuitatis eſt· Multi āt Gnatonū ſimiles
cū ſint loco fortuna fama ſupiores· hoꝝ eſt aſſēta
tio moleſta cum ad vanitatē acceſſit auctoritas· Se
cerni autē blādus amicꝰ a vero tā poteſt· adhibita
diligētia quā oīa fucata ⁊ ſimulata a ſinceris atqꝫ
veris Cōcio que ex impitiſſimis ꝯſtat· tamē iudica
re ſolet qd interſit inter popularē id eſt aſſentato
rem ⁊ leuem ciuem· ⁊ inter cōſtātem ſeuerum ⁊

grauem. Quibꝰ blādiens. C. Pappyrius cōſul nuꝑ
influebat in aures cōciōis cum ferrꝫ legem de tri
bunis plebis reficiēdis diſſuaſimꝰ nos ſed nihil de
me. de Scipione dicā libentiꝰ. Quāta illi dij imor
tales fuit grauitas? Quāta in orōe maieſtas? Ut
facile ducē populi Ro. nō comitem diceres Sed af
fuiſtis et eſt in manibꝰ oratio. Itaqꝫ lex popularis
ſuffragijs populi repudiata ē. Atqꝫ vt ad me rede
am Memiſtis Qu. Maximo frē Scipionis. et. L.
Mācino cōſulibꝰ q̄ popularis lex de ſacerdocijs.
C. Licinij Craſci videbať. coaptatio em̄ collegioꝝ
ad populi beneficiū trāſferebať. Atqꝫ is ṕmū inſti
tuit in foꝝ verſus agere cum populo Tamē illius
vendibilē orationē religio deoꝝ immortaliū nobis
defendentibꝰ facile vincebat. Atqꝫ id actū eſt p̄to
re me quinquēnio anteq̄ cōſul ſim factꝰ. Itaqꝫ re
magis q̄ auctoritate cauſa illa defenſa eſt. Quod
ſi in ſcena id eſt in cōtione in qua rebꝰ fictis et ad
umbratis loci plurimū eſt. tantū verum valꝫ. ſi mo
do id patefactū et illuſtratū eſt. quid in amicicia
fieri oportet. que tota veritate perpēditur. In qua
niſi vt dicitur apertū pectꝰ videas. tuūqꝫ oſtēdas
nihil fidum nihil exploratū habeas. ne amare qui
dem aut amari poſſis. cum id quā vere fiat ignoēs
Quanq̄ iſta aſſentatio ꝑnitioſa ſit. nocere tamē
nemini poteſt niſi ei qui eā recipit. atqꝫ ea delecta
tur. Itaqꝫ fit vt is aſſentatoribꝰ patefaciat aures
ſuas maxime. qui ipſe ſibi aſſentať et ſe maxime ip
ſe delectet. Omnino eſt amans ſui virtus. optime
enim ſe ipſa nouit. quanqꝫ amabilis ſit intelligit.
Ego autem non de virtute nunc loquor. ſed de vir
tutis opinione. virtute enim ipſa non tam multi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

prediti eſſe q̄ꝫ videri volūt. Nos delectat aſſentatio
his fict⁹ ad eoꝝ voluptatē ſermo cum adhibeẗ. ora
tiouē illam vanā teſtimoniū eſſe laudum ſuaꝝ pu
tāt. Nulla eſt igiẗ hec amicicia cum alter veꝝ audi
re nō vult. alter ad mētiendū parat⁹ eſt. Nec paſi
toꝝ in comedijs aſſentatio nobis facta videreẗ ni
ſi eſſent milites glorioſi Magnas vero agē gratias
Thais mihi. Satis erat reſpōdere magnas. igētes
inq̄t. Semp auget aſſentatio id qđ is cuius ad vo
lūtatē diciẗ vult eſſe magnū. Quā ob rem quāuis
blāda iſta vanitas apud eos valeat. qui ipſi illam
allectāt ⁊ inuitāt. tamē etiā g̃uiores cōſtātioreſq̄ꝫ
admonēdi ſūt. vt animaduertāt. nec callida aſſē
tatiōe capianẗ. Aperte em̄ adulantē nemo nō vidꝫ
niſi qui admodū eſt excors. callid⁹ ille ⁊ occult⁹.
ne ſe inſinuet ſtudioſe cauēdum ē. nec em̄ facillime
agnoſciẗ. quippe q̄ etiā aduerſādo ſepe aſſentetur.
et litigare ſe ſimulās blādiaẗ. atq̄ꝫ ad extremū det
man⁹ vinciq̄ꝫ ſe patiaẗ. vt is qui illuſus ſit plus vi
diſſe videaẗ. Quid autē turpius q̄ꝫ illudi? Quod ne
accidat magis cauēdū ē. vt in epicureo. hodie me
ante oīs comicos ſtultos ſenes verſaris atq̄ꝫ luſe
ris lautiſſime. Hec etiā in fabulis ſtultiſſima pſona
eſt iprouidoꝝ ⁊ credoloꝝ ſenū. Sꝫ neſcio quo pa
cto ab amicicijs pfectoꝝ hoīm id eſt ſapientuꝫ. de
hac dico ſapiētia q̄ videẗ in hoīem cadere poſſe. ad
leues amicicias defluxit oratio. Quā ob rem ad illā
primā redeam⁹. eamq̄ꝫ ipſam cōcludam⁹ aliquan
do. Virt⁹ inquam. C. Fānius ⁊ Tulius. Qu. Mu
ti ⁊ cōſiliat amicicias ⁊ conſeruat. In ea eſt enim
cōuenientia rerum. in ea ſtabilitas. in ea conſtan
tia. Que cum ſe extulit ⁊ oſtēdit lumen ſuū ⁊ idē

aſpexit agñouitqꝫ in alio. ad id ſe admouet. viciſ
ſimqꝫ accipit illud qđ in altero eſt. Ex quo eoꝝ ex
ardeſcit ſiue amoꝛ ſiue amicicia vtrūqꝫ ēi dictum ē
ab amādo. Amare em̄ nihil aliud eſt niſi eum ipſū
diligere quē ames. nulla indigētia. nulla vtilitate
queſita. Que tamē ipſa effloreſcit ex amicicia eciaꝫ
ſi tu eam minꝰ ſecutꝰ ſis. Hac nos adoleſcētes bñ
uolētia ſenes illos. L. Paulū. M. Catonē. C. Gal
lum. P. Naſicā Ti. Gracchū Scipionis noſtri ſoce
rum dileximꝰ. Hec eciā magis elucet inter eq̄les.
vt inter me ⁊ Scipionē. L. Furium. P. Rutilium.
Sp. Mumiū. Viciſſim autē ſenes ī adoleſcētum cha
ritate acquieſcimꝰ. vt in veſtra ⁊ in Qu. Tubero
nis Equidem admodū adoleſcētis. P. Rutilij. Vir
ginij familiaritate delectoꝛ. Quādoquidē ita ratio
cōparata eſt vite natureqꝫ noſtre. vt alia etas oꝛi
atur ex alia. maxime quidē optādum ē: vt cum eq̄
libꝰ poſſis viuē. quibꝰ cum tanq̄ e carceribꝰ emiſſꝰ
ſis, cum iſdē ad calcē vt dicit̄ puenire. Sꝫ qm̄ res
humane fragiles caduceqꝫ ſunt. ſemp aliq̄ acquirē
di ſunt. quos diligamꝰ ⁊ a quibꝰ diligamini. Cari
tate em̄ beneuolētiaqꝫ ſublata oīs eſt e vita ſubla
ta iucūditas. Mihi quidem Scipio q̄mq̄ eſt ſubito
ereptꝰ. viuit tamē. ſemp viuet. Virtutē em̄ ſemp
amaui illiꝰ viri q̄ extincta nō eſt. nec mihi ſoli v̕ſa
tur ante oculos qui illā ſemper in manibꝰ habui. ſꝫ
etiam poſteris erit clara ⁊ inſignis. Nemo vnquā
animo aut ſpē maioꝛa ſuſcipiet. qui ſibi nō illius
memoriam atqꝫ imaginem ꝓponēdam putet Equi
dem ex omnibꝰ rebꝰ quas mihi aut fortuna aut na
tura tribuit. nihil habeo quod cum amicicia Scipi
onis poſſim cōparare. In hac mihi de republica fu

ſit cōſenſus · In hac rerum cōſilium · In eadem req̄
es plena oblectationis fuit. Nunq̄ illum ne minima
quidem re offendi · quod quidem ſenſerim Nihil au
diui ex eo ipſe quod nollem · Vna domus erat · idē
victus · iſqꝫ cōmunis · neqꝫ ſolum militia · ſed eciā
peregrinatiōes ruſticationes qꝫ communes · Nam
qm̄o ego de ſtudiis dicam cognoſcendi ſemper ali
quid aut diſcendi · in quibꝰ remoti ab oculis popu
li omne ocium tempus qꝫ contriuimꝰ · Quarum re
rum recordatio ⁊ memoria ſi vna cum illo occidiſ
ſet · deſiderium cōiunctiſſimi viri atqꝫ amātiſſimi fer
re nullo modo poſſem · Sed nec illa extincta ſunt ·
alūturqꝫ potius ⁊ augentur cogitatione ⁊ memo
ria · Et ſi plane orbatꝰ eſſem · magnum tamē affer
res mihi etas ipſa ſolacium · Diutiꝰ enim in hoc de
ſiderio eſſe nō poſſum · Omnia autem breuia tolera
bilia eſſe debēt · etiam ſi magna ſint · Hec habui de
amicicia que dicerem · Vos autem hortor · vt ita v̄
tutem locetis · vt ea excepta · nihil amicicia preſta
bilius eſſe putetis ·

~~M · T · Ciceronis De amicicia finitur hic liber ·~~

~~In preſſura platee epiſcopi ·~~ Daventriae

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 12